REGINA KATA BOUCHEREAU

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JEAN-PIERRE WARNER της 28ης Σεπτεμβρίου 1977 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Με την υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται άλλη μια φορά να ερμηνεύσει, ως προς συγκεκριμένα σημεία, τις διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας βάσει των οποίων τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν «για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας» από τις θεσπισμένες με τη Συνθήκη ΕΟΚ γενικές αρχές της απαγόρευσης των διακρίσεων μεταξύ υπηκόων των κρατών μελών και, πιο συγκεκριμένα, της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Κοινότητας. Η επιτρεπόμενη έκταση τέτοιων παρεκκλίσεων έχει ήδη καθοριστεί, σε κάποιο βαθμό, με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στην υπόθεση 41/74 VAN DUYN κατά HOME OFFICE, ECR 1974, σ. 1337, στην υπόθεση 67/74, BONSIGNORE κατά STADT KÖLN, ECR 1975, σ. 297, στην υπόθεση 36/75, RUTILI κατά MINISTRE DE L'INTERIEUR, ECR 1975, σ. 1219, στην υπόθεση 48/75, ROYER, ECR 1976, σ. 497, στην υπόθεση 118/75, WATSON και BELMANN, ECR 1976, σ. 1185, και πιο πρόσφατα στην υπόθεση 8/77, SAGULO, BRENCA και BAKHOUCHE (απόφαση της 14ης Ιουλίου 1977, ECR 1977, σ. 1495).

Η υπό κρίση υπόθεση έφθασε στο Δικαστήριο κατόπιν αιτήσεως προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως που υποβλήθηκε από ένα METROPOLITAN STIPENDIARY MAGISTRATE, δικάζοντα στο MARLBOROUGH STREET MAGISTRATES' COURT of London (του Λονδίνου). Ενώπιον του δικαστηρίου αυτού εκκρεμεί ποινική δίκη κατά κάποιου PIERRE ROGER ANDRÉ BOUCHEREAU, Γάλλου υπηκόου, ο οποίος είναι τώρα 21 ετών. Ο BOUCHEREAU, από τον Μάιο του 1975, εκτός από μια σύντομη περίοδο ανεργίας κατά την εποχή της σύλληψής του, τον Μάρτιο του 1976, εργάζεται ως μηχανοτεχνίτης στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο ισχύει ο *MISUSE OF DRUGS ACT 1971* (νόμος περί χρήσεως των ναρκωτικών), ο οποίος, όπως καταφαίνεται και από τον μακροσκελή του τίτλο, θεσπίζει διατάξεις «όσον αφορά τα επικίνδυνα ή άλλως επιβλαβή ναρκωτικά τα σχετικά προς αυτά θέματα, καθώς και τις χρήσεις για τις οποίες αυτά προορίζονται». Ο νόμος αυτός αντικατέστησε την προηγούμενη περί χρήσεως ναρκωτικών νομοθεσία του Ηνωμένου Βασιλείου. Με το άρθρο 5 του νόμου αυτού ορίζεται ότι, με την επιφύλαξη ορισμένων άσχετων προς την υπό κρίση υπόθεση εξαιρέσεων, είναι παράνομη η κατοχή ορισμένων ναρκωτικών. Ο BOUCHEREAU κρίθηκε δυο φορές ένοχος από το MAGISTRATES' COURTS στο Λονδίνο για αδικήματα τιμωρούμενα από το άρθρο αυτό. Την πρώτη φορά στις 7 Ιανουαρίου 1976, όταν κρίθηκε από το Marlborough MAGISTRATES' COURT ένοχος παράνομης κατοχής, στις 10 Δεκεμβρίου 1975, μικρών ποσοτήτων μεθυλοαμφεταμίνης και καννά-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

βεως. Για το αδίκημα αυτό έτυχε υπό όρους αναστολής για διάστημα 12 μηνών, ενώ καταδικάστηκε στην καταβολή πέντε στερλινών για τα δικαστικά έξοδα. Αποτέλεσμα της αποφάσεως αναστολής υπό όρους σύμφωνα με το αγγλικό ποινικό δίκαιο είναι, εν ολίγοις, ότι το εν λόγω πρόσωπο δεν τιμωρείται για το αδίκημα εφόσον δεν διαπράξει άλλο αδίκημα κατά την διάρκεια της καθοριζόμενης με την απόφαση περιόδου. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, είναι δυνατό να καταδικαστεί τόσο για το παλαιό όσο και για το νέο αδίκημα (βλέπε άρθρο 7 του *POWERS OF CRIMINAL COURTS ACT 1973* [νόμος περί της δικαιοδοσίας των ποινικών δικαστηρίων], ο οποίος αντικατέστησε την προηγούμενη νομοθεσία που χρονολογείτο από το 1948). Στις 10 Μαρτίου 1976, ο BOUCHEREAU συνελήφθη εκ νέου για παράνομη κατοχή ναρκωτικών: 28 δισκίων LSD και τριών πακέτων με άλας αμφεταμίνης. Για τα αδικήματα αυτά κρίθηκε ένοχος από το MARLBOROUGH STREET MAGISTRATES' COURT στις 9 Ιουνίου 1976. Δεν έχει ακόμα καταδικαστεί για τα αδικήματα αυτά, ούτε καν για το πρώτο. Φαίνεται ότι το αγγλικό δικαστήριο ανέβαλε την έκδοση καταδικαστικής αποφάσεως, έως ότου αποφασίσει αν θα υποβάλει πρόταση περί απελάσεως του BOUCHEREAU.

Η αρμοδιότητα των δικαστηρίων του Ηνωμένου Βασιλείου να υποβάλλουν προτάσεις περί απελάσεως αλλοδαπών έχει αναγνωριστεί με τον *IMMIGRATION ACT του 1971*. Και στην περίπτωση αυτή, πρόκειται περί κειμένου αντικαταστήσαντος προγενέστερη νομοθεσία, χρονολογούμενη από το 1914. Προηγουμένως, ο έλεγχος της κυκλοφορίας των αλλοδαπών υπαγόταν, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις προνομίες του Στέμματος. Με άλλα λόγια, το ζήτημα αυτό διεπόταν από το COMMON LAW.

Ο Immigration Act του 1971 περιέχει δυο διαφορετικές διατάξεις με τις οποίες καθορίζονται οι συνθήκες υπό τις οποίες ένα πρόσωπο «μπορεί να απελαθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο». Η πρώτη διάταξη είναι το άρθρο 3, παράγραφος 5, σύμφωνα με την οποία ένα πρόσωπο το οποίο δεν είναι «PATRIAL» (δηλαδή δεν είναι βρετανός υπήκοος έχων δικαίωμα διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο) είναι δυνατό να απελαθεί:

«α) αν, καίτοι διαθέτει περιορισμένη μόνο άδεια εισόδου ή διαμονής, δεν τηρεί όρο περιεχόμενο στην άδεια ή διαμένει και μετά τη λήξη της ορισθείσας με την άδεια περιόδου ή

β) αν ο Υπουργός Εσωτερικών θεωρεί την απέλασή του αναγκαία χάριν του δημοσίου συμφέροντος· ή

γ) αν λαμβάνεται ή λήφθηκε απόφαση απελάσεως άλλου προσώπου της οικογένειάς του.»

Είναι προφανές ότι η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευτεί κατά τρόπο εντελώς διαφορετικό σε περίπτωση που πρόκειται περί υπηκόου άλλου κράτους μέλους της Κοινότητας. Αλλά δεν θεωρώ αναγκαίο να εξετάσω εδώ το ζήτημα αυτό λεπτομερώς, δεδομένου ότι το άρθρο 3, παράγραφος 5 δεν εφαρμόζεται στην προκείμενη περίπτωση.

Η δεύτερη σημαντική, όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, διάταξη είναι το άρθρο 3, παράγραφος 6, το οποίο είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Με την επιφύλαξη της εφαρμογής της πιο πάνω παραγράφου 5, ένα πρόσωπο το οποίο δεν είναι "PATRIAL" μπορεί επίσης να απελαθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο αν, μετά την συμπλήρωση του 17ου έτους της ηλικίας του, καταδικάστηκε για αδίκημα τι-

μωρούμενο με φυλάκιση, παράλληλα δε με την καταδίκη του έχει υποβληθεί από το προς τούτο αρμόδιο, σύμφωνα με τον παρόντα νόμο, δικαστήριο πρόταση απελάσεώς του.»

Τα βάσει του πιο πάνω νόμου αρμόδια για την υποβολή πρότασης απελάσεως δικαστήρια καθορίζονται με το άρθρο 6, παράγραφος 1. Με λίγα λόγια, τέτοια δικαστήρια είναι τα δικαστήρια που είναι αρμόδια να καταδικάσουν το εν λόγω πρόσωπο για το σχετικό ποινικό αδίκημα.

Το ζήτημα της αρμοδιότητας όσον αφορά την έκδοση της απόφασης απελάσεως ρυθμίζεται με το άρθρο 5, παράγραφος 1 του νόμου αυτού. Η εν λόγω αρμοδιότητα ανήκει στον Υπουργό Εσωτερικών, ασκείται δε «όταν είναι δυνατό να διαταχτεί, βάσει του πιο πάνω άρθρου 3, παράγραφοι 5 ή 6, η απέλαση ενός προσώπου».

Το σύστημα των ενδίκων βοηθημάτων κατά της αποφάσεως αυτής διαφέρει ανάλογα με το αν η υπόθεση εμπίπτει στο άρθρο 3, παράγραφος 5 ή στο άρθρο 3, παράγραφος 6.

Στην περίπτωση που εφαρμόζεται το άρθρο 3 παράγραφος 5, ο Immigration Act προβλέπει ότι, πριν εκδοθεί οποιαδήποτε απόφαση απελάσεως, πρέπει πρώτα ο Υπουργός Εσωτερικών να έχει λάβει «απόφαση» να προβεί σε τέτοια απέλαση. Κατά της αποφάσεως αυτής χωρεί, σύμφωνα με τον πιο πάνω νόμο, προσφυγή ενώπιον ενός ADJUDICATOR, κατά της αποφάσεως του οποίου χωρεί περαιτέρω έφεση ενώπιον του IMMIGRATION APPEAL TRIBUNAL. Σε ορισμένες περιπτώσεις υφίσταται δυνατότητα προσφυγής απευθείας στο TRIBUNAL αυτό. Η απόφαση απελάσεως δεν μπορεί να εκδοθεί εφόσον δεν έχουν εξαντληθεί όλα τα ένδικα βοηθήματα κατά της αποφάσεως του Υπουργού. Κατά την άσκηση προσφυγής ενώπιόν τους, ο ADJUDICATOR και το TRIBUNAL μπορούν να προβούν σε έλεγχο όλων των σημείων της απόφασης, συμπεριλαμβανομένου και του ουσία βασίμου της εκδόσεως απόφασης απελάσεως. (Βλέπε άρθρα 12 και 15 του Immigration Act και την πρόσφατη απόφαση του QUEEN'S BENCH DIVISIONAL COURT στην υπόθεση REGINA κατά IMMIGRATION APPEAL TRIBUNAL, EX PARTE EKREM MEHMET, 1977, 1 WLR. 795). Το άρθρο 15, παράγραφος 3 του Immigration Act προβλέπει εξαίρεση σε περίπτωση που η απόφαση απελάσεως εκδίδεται λόγω του ότι η απέλαση του εν λόγω αλλοδαπού «είναι αναγκαία χάριν της εθνικής ασφάλειας ή των σχέσεων του Ηνωμένου Βασιλείου με οποιαδήποτε άλλη χώρα ή για άλλους πολιτικής φύσεως λόγους». Σε τέτοια περίπτωση δεν χωρεί προσφυγή ενώπιον του ADJUDICATOR ή του IMMIGRATION APPEAL TRIBUNAL. Αντ' αυτού εφαρμόζεται μια μη προβλεπόμενη από το νόμο διαδικασία παραπομπής της υπόθεσης σε επιτροπή, της οποίας έργο είναι να γνωμοδοτεί στον Υπουργό Εσωτερικών. (REGINA κατά SECRETARY OF STATE FOR HOME AFFAIRS, EX PARTE HOSENBALL, 1977, 1 WLR. 766). Εννοείται ότι οι ADJUDICATORS, το IMMIGRATION APPEAL TRIBUNAL και ο ίδιος ο Υπουργός Εσωτερικών (όπως καταφαίνεται από τις προαναφερθείσες υποθέσεις EX PARTE EKREM MEHMET και EX PARTE HOSENBALL) υπόκεινται, σε όλα τα στάδια, στον έλεγχο του HIGH COURT, ιδίως σε διαδικασία έκδοσης ORDER OF CERTIORARI. Η ORDER OF CERTIORARI μπορεί, σε περίπτωση που υφίσταται προφανής πλάνη περί το δίκαιον ή υπέρβαση δικαιοδοσίας ή σε περίπτωση που η απόφαση λήφθηκε κατά τρόπο αντίθετο προς τους κανόνες του φυσικού δικαίου, να εξαφανίσει απόφαση κατώτερου δικαστηρίου ή οποιασδήποτε άλλης δημόσιας αρχής.

Στην περίπτωση που εφαρμόζεται το άρθρο 3, παράγραφος 6, το σύστημα ενδίκων

βοηθημάτων που μόλις περιέγραψα αποκλείεται. Έφεση κατά προτάσεως απελάσεως που υποβάλλει δικαστήριο ασκείται στα πλαίσια της συνήθους ιεραρχίας των ποινικών δικαστηρίων, δεδομένου ότι η εν λόγω πρόταση εξομοιούται, απ' αυτή τη σκοπιά, προς καταδικαστική απόφαση (βλέπε άρθρο 6, παράγραφος 5 Immigration Act), τα δε δικαστήρια που καλούνται να εκδικάσουν σε δεύτερο βαθμό είναι ελεύθερα να ελέγξουν κατ' ουσίαν την εν λόγω πρόταση (βλέπε υπόθεση REGINA κατά AKAN, 1973, 1 QB, σ. 491). Εν τούτοις, ούτε στην περίπτωση αυτή μπορεί να εκδοθεί εκτελεστή απόφαση απελάσεως εφόσον εκκρεμεί οποιοδήποτε ένδικο μέσο κατά τέτοιας αποφάσεως (βλέπε άρθρο 6, παράγραφος 6). Αλλά η πρόταση αυτή επιτρέπει την κράτηση του εν λόγω αλλοδαπού «εν αναμονή της εκδόσεως αποφάσεως απελάσεως σύμφωνα με την πρόταση του δικαστηρίου», εκτός αν το δικαστήριο ή ο Υπουργός Εσωτερικών αποφασίσει άλλως (βλέπε άρθρο 5, παράγραφος 5 του νόμου του 1975 και παράγραφο 2 του παραρτήματος 3 του νόμου αυτού). Θα έπρεπε ίσως να επισημάνω ότι αυτά είναι τα μόνα σημεία κατά τα οποία η πρόταση απελάσεως πρέπει να εξομοιώνεται προς καταδικαστική απόφαση. Έχει γίνει δεκτό ότι η πρόταση απελάσεως δεν πρέπει να θεωρείται ως μέρος της ποινής για το αδίκημα. Το δικαστήριο πρέπει πρώτα να επιβάλει στον κατηγορούμενο τη δέουσα ποινή και κατόπιν να ασχοληθεί, χωριστά, με το ζήτημα της απέλασης (βλέπε υπόθεση REGINA κατά EDGEHILL, 1963 1 QB, σ. 593, ιδίως σ. 597). Μόνο κατά το χρονικό σημείο που ο Υπουργός Εσωτερικών εκδίδει την απόφαση απελάσεως η διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 6 επανασυνδέεται, τρόπος του λέγειν, με τη διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 5. Τότε, και στη μια και στην άλλη περίπτωση, η εν λόγω απόφαση του Υπουργού μπορεί να υποβληθεί στον προαναφερθέντα έλεγχο του HIGH COURT.

Ίσως θα έπρεπε επίσης να τονίσω ότι, με όσα προανέφερα, προσπάθησα απλώς να συνοψίσω την εφαρμοζόμενη στην Αγγλία νομοθεσία. Η ακολουθούμενη στη Σκωτία διαδικασία δεν είναι ακριβώς η ίδια. Αλλά, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν τίθεται θέμα της υφιστάμενης στην Σκωτία κατάστασης.

Επανέρχομαι στα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως. Όπως φαίνεται, ενώ το αγγλικό δικαστήριο ανέφερε ότι είχε την πρόθεση να προτείνει την απέλαση του BOUCHEREAU και ανέβαλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως έως ότου καταστεί δυνατή η επίδοση στον κατηγορούμενο της αναγκαίας γνωστοποίησης (όπως ορίζει το άρθρο 6, παράγραφος 2 του Immigration Act), ο δικηγόρος του BOUCHEREAU πρόβαλε για λογαριασμό του πελάτη του τον ισχυρισμό ότι ο τελευταίος ήταν εργαζόμενος, ως προς τον οποίο εφαρμοζόταν το άρθρο 48 της Συνθήκης, και ότι, υπό τις περιστάσεις αυτές, το κοινοτικό δίκαιο εμπόδιζε την απέλασή του. Κατόπιν αυτού, υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, στις 20 Νοεμβρίου του 1976, Διάταξη του αγγλικού δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία ζητήθηκε από το Δικαστήριο να αποφανθεί, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης, επί τριών προδικαστικών ερωτημάτων. Η εξέταση του ζητήματος αν μπορούσε να παρασχεθεί στον BOUCHEREAU το ευεργέτημα της πενίας κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία προκάλεσε κάποια καθυστέρηση. Το ζήτημα αυτό ήταν νέο, εφόσον ήταν η πρώτη φορά που υποβλήθηκε κάτι τέτοιο στο Δικαστήριο από αγγλικό ποινικό δικαστήριο. Το εν λόγω ζήτημα επιλύθηκε με απόφαση του QUEEN'S BENCH DIVISIONAL COURT της 17ης Ιανουαρίου 1977, σύμφωνα με την οποία το παρασχεθέν στο BOUCHEREAU για την ενώπιον του MAGISTRATES' COURT διαδικασία ευεργέτημα της πενίας επεκτεινόταν και στην ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διαδικασία (βλέπε υπόθεση REGINA κατά MARLBOROUGH STREET STIPENDIARY MAGISTRATE, EX PARTE BOUCHEREAU, 1977, 1 W.L.R. σ. 414). Κατόπιν της αποφάσεως αυτής, η Διάταξη παραπομπής

πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 2 Μαρτίου 1977.

Από τα τρία ερωτήματα που υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο από το αγγλικό δικαστήριο, τα δυο πρώτα αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας του Συμβουλίου 64/221/ΕΟΚ της 25ης Φεβρουαρίου 1964 (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 16) περί του συντονισμού των ειδικών μέτρων για τη διακίνηση και τη διαμονή αλλοδαπών, τα οποία δικαιολογούνται από λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας, κείμενο ως προς το οποίο το Δικαστήριο έχει ήδη κληθεί να αποφανθεί στο πλαίσιο ορισμένων υποθέσεων τις οποίες ανέφερα στην αρχή των προτάσεών μου.

Υπενθυμίζω στο Δικαστήριο ότι οι δυο πρώτες παράγραφοι του άρθρου 3 της εν λόγω οδηγίας ορίζουν ότι:

«1. Τα μέτρα δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας πρέπει να βασίζονται αποκλειστικά στην προσωπική συμπεριφορά του ατόμου που αφορούν.

2. Προηγούμενες ποινικές καταδίκες δεν δύνανται καθεαυτές να αιτιολογήσουν την λήψη παρομοίων μέτρων.»

Το πρώτο ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Η πρόταση απελάσεως που υποβάλλει εθνικό δικαστήριο κράτους μέλους προς εκτελεστική εξουσία αυτού του κράτους μέλους (δεδομένου ότι η πρόταση αυτή δεν είναι δεσμευτική για την εκτελεστική εξουσία) αποτελεί "μέτρο" κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 3 της οδηγίας 64/221/ΕΟΚ;»

Κατά τη γνώμη της METROPOLITAN POLICE, η οποία άσκησε την ποινική δίωξη κατά του BOUCHEREAU, μία τέτοια πρόταση απελάσεως η οποία υποβάλλεται από δικαστήριο του Ηνωμένου Βσιλείου προς τον Υπουργό Εσωτερικών δεν αποτελεί «μέτρο» κατά την έννοια των πιο πάνω διατάξεων. Προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού, η METROPOLITAN POLICE υποστηρίζει ότι «στην πραγματικότητα η πρόταση απελάσεως αποτελεί απλή γνωστοποίηση προς τον Υπουργό Εσωτερικών σχετικά με το ότι ένας συγκεκριμένος αλλοδαπός, ο οποίος μπορεί να απελαθεί, κρίθηκε ένοχος ποινικού αδικήματος τιμωρούμενου με φυλάκιση» και επισύρει την προσοχή επί του γεγονότος ότι όλες οι σχετικές με την ερμηνεία του άρθρου 48 της Συνθήκης υποθέσεις που έχουν μέχρι τώρα αχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου αφορούσαν εκτελεστές αποφάσεις οι οποίες είχαν ως άμεσο αποτέλεσμα τον περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Κοινότητας.

Εντούτοις, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία υπέβαλε στο Δικαστήριο παρατηρήσεις ανεξάρτητες από αυτές της METROPOLITAN POLICE, παραδέχεται ότι το επιχείρημα της METROPOLITAN POLICE είναι υπερβολικό. Η πρόταση απελάσεως που υποβάλλεται από δικαστήριο του Ηνωμένου Βασιλείου δεν αποτελεί απλή γνωστοποίηση συγκεκριμένων γεγονότων προς τον Υπουργό Εσωτερικών. Έχει έννομες συνέπειες. Όχι μόνο καθιστά δυνατή την κράτηση του εν λόγω αλλοδαπού, αλλά επιτρέπει στον Υπουργό Εσωτερικών να εκδώσει απόφαση απελάσεως του προσώπου αυτού χωρίς να παρίσταται ανάγκη η απόφασή του να υποβληθεί στο σχετικό έλεγχο ενός ADJUDICATOR ή του IMMIGRATION APPEAL TRIBUNAL.

Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου προβάλλει δυο επιχειρήματα. Το πρώτο είναι ότι η απόφαση εθνικού δικαστηρίου, ως πράξη διαφορετική από αυτή της νομοθετικής ή της εκτελεστικής εξουσίας κράτους μέλους, δεν μπορεί να αποτελέσει «μέτρο» κατά την έννοια των άρθρων 3, παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας. Το δεύτερο επιχείρημα του Ηνωμένου Βασιλείου συνιστάται στο ότι, αν μια δικαστική απόφαση μπορεί να αποτελεί «μέτρο», μια μη δεσμευτική για την εκτελεστική εξουσία πρόταση δικαστηρίου, η οποία δεν καταργεί το δικαίωμα του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού να διαμένει στο εν λόγω κράτος μέλος, δεν συνιστά «μέτρο». Παράλληλα με τα επιχειρήματα αυτά, το Ηνωμένο Βασίλειο παραδέχεται ότι, παρ' όλα αυτά, ένα δικαστήριο κράτους μέλους δεν δικαιούται να αγνοεί τις διατάξεις της οδηγίας αλλά οφείλει να τις λαμβάνει υπόψη του όταν εκδικάζει οποιαδήποτε υπόθεση επί της οποίας εφαρμόζονται οι διατάξεις αυτές.

Εκ πρώτης όψεως, η στάση της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου προκαλεί απορία. Για ποιο λόγο απ' τη μια μεριά βεβαιώνει ότι μια δικαστική απόφαση δεν αποτελεί μέτρο επί του οποίου εφαρμόζεται η οδηγία ενώ, απ' την άλλη, αναγνωρίζει ότι τα δικαστήρια ενός κράτους μέλους δεσμεύονται από τις διατάξεις της οδηγίας;

Κάτω από τη στάση αυτή υποκρύπτεται η έγνοια της Κυβέρνησης αυτής μήπως, στην περίπτωση που μια εκδοθείσα από δικαστήριο κράτους μέλους απόφαση θεωρηθεί ως μέτρο κατά την έννοια της οδηγίας, το ίδιο το εν λόγω κράτος μέλος θεωρηθεί, σύμφωνα με το άρθρο 169 της Συνθήκης, ότι παρέβη, σε περίπτωση που η απόφαση αυτή θα ήταν ασυμβίβαστη προς το κοινοτικό δίκαιο, υποχρέωση που υπέχει δυνάμει της Συνθήκης. Σχετικά, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου αναφέρθηκε στις απόψεις που διατύπωσε ένα από τα μέλη του Δικαστηρίου σε άρθρο δημοσιευθέν το 1970 («PROCEEDINGS AGAINST MEMBER STATES FOR FAILURE TO FULFIL THEIR OBLIGATIONS», από τον J. MERTENS DE WILMARS και τον I. M. VEROUGSTRAETE, 1970 *COMMON MARKET LAW REVIEW* σ. 385, ιδίως σ. 389-390) και τόνισε ότι, ενώ η εκτελεστική εξουσία ενός κράτους μέλους (όπως είναι ο Υπουργός Εσωτερικών στην υπό κρίση υπόθεση) υποχρεούται, πριν λάβει μια απόφαση, να εκτιμήσει η ίδια όλους τους σχετικούς παράγοντες ώστε να διασφαλιστεί, μεταξύ άλλων, ότι η απόφασή της συνάδει προς το κοινοτικό δίκαιο, ένα δικαστήριο, ή εν πάση περιπτώσει ένα αγγλικό δικαστήριο, δεν διαθέτει τέτοια εξουσία εκτιμήσεως: το εν λόγω δικαιοδοτικό όργανο μπορεί να ενεργεί μόνο βάσει των πραγματικών περιστατικών, όπως του παρουσιάζονται από τους διαδίκους.

Κατά τη γνώμη μου, θα ήταν σφάλμα να υποστηριχτεί ότι μία συγκεκριμένη πράξη ή παράλειψη ενός δικαστηρίου κράτους μέλους θα μπορούσε ποτέ να αποτελέσει παράβαση, εκ μέρους του κράτους αυτού, υποχρεώσεως που υπέχει δυνάμει της Συνθήκης, ούτε αντιλαμβάνομαι το προαναφερθέν άρθρο υπό την έννοια αυτή. Νομίζω ότι ο σχετικός LOCUS CLASSICUS βρίσκεται στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα GAND στην υπόθεση 77/69 (Επιτροπή κατά Βελγίου, ECR 1970, σ. 237). Παραθέτω από το πρωτότυπο το σχετικό κείμενο (REC. 1970, σ. 247):

«Un tel raisonnement méconnaîtrait que les sujets de droits — ou d'obligations — sont les *États membres* de la Communauté. Ce sont eux qui, en vertu de l'article 5, doivent prendre 'toutes mesures générales ou particulières' propres à assurer l'exécution des obligations découlant du traité. L'engagement qu'ils ont ainsi contractée s'étend aux domaines les plus divers et peut, par suite, nécessiter de leur part des mesures de nature juridique très différentes: il s'agira

d'instituer, de modifier ou d'abroger une législation ou une réglementation de portée générale, comme aussi bien de prendre des décisions de portée individuelle destinées à assurer l'exécution du traité et de ses textes d'application. Savoir si, dans un cas donné, cette exécution requiert le concours de l'un seulement ou de plusieurs des pouvoirs qui constituent la structure de l'État est une question dont la solution dépend du systèeme constitutionnel de cet État, mais elle ne peut modifier l'étendue des obligations qui doivent s'imposer èglement à tous et les organes communautaires n'ont pas à en connaître. Sans doute ceux-ci, conformément à la pratique traditionnelle des relations internationales, n'ont-ils comme interlocuteurs que les gouvernements mais il ne s'ensuit pas que seuls les actes ou les abstentions du pouvoir exécutif et des services placés sous son autorité constituent des manquements au sens de l'article 169 du traité. Ceux-ci peuvent exister dès lors que l'État membre ne s'acquitte pas des obligations qui lui incombent, sans qu'il y ait lieu de rechercher lequel de ses organes se trouve à l'origine de l'inexécution reprochée»[1].

Την άποψη αυτή ακολούθησε το Δικαστήριο, το οποίο έκρινε, κατά τρόπο λακωνικό, (βλέπε 15η σκέψη της απόφασης αυτής, ECR 1970, σ. 243) ότι:

«Οι απορρέουσες από το άρθρο 95 της Συνθήκης υποχρεώσεις βαρύνουν τα κράτη υπ' αυτήν τους την ιδιότητα, ένα δε κράτος μέλος ευθύνεται κατά το άρθρο 169, ανεξαρτήτως του ποιο είναι το κρατικό όργανο, του οποίου η πράξη ή η παράλειψη αποτελεί την αιτία της παράβασης, έστω και αν πρόκειται περί οργάνου συνταγματικώς ανεξάρτητου.»

Στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγουν, κατ' ουσία, και οι προτάσεις του γενικού εισαγγελέα MAYRAS όπως και η απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 39/72 (Επιτροπή κατά Ιταλίας, ECR 1973, σ. 101). Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στις δυο αυτές περιπτώσεις το συνταγματικώς ανεξάρτητο όργανο του οποίου η πράξη, ή μάλλον η παράλειψη, απετέλεσε την αιτία της παράβασης του κράτους αυτού ήταν το Κοινοβούλιό του, αλλά η σχετική αρχή, όπως αναφέρθηκε, είναι τόσο ευρεία, ώστε να εφαρμόζεται επίσης και επί της δικαστικής εξουσίας ενός κράτους μέλους. Άλλωστε πρέπει και λογικώς να γίνεται έτσι. Ενθυμούμαι ότι στην υπόθεση 9/75 (MEYER-BURCKHARDT κατά Επιτροπής, ECR 1975, σ. 1171, ιδίως σ. 1187), δεν είχα κανένα δισταγμό ως προς το ζήτημα αυτό.

Εξάλλου, είναι προφανές ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέβη

1 – «Ένας τέτοιος συλλογισμός παραγνωρίζει το γεγονός ότι υποκείμενα δικαιωμάτων - ή υποχρεώσεων - είναι τα *κράτη μέλη* της Κοινότητας. Αυτά είναι που, δυνάμει του άρθρου 5, οφείλουν να λαμβάνουν "κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο" κατάλληλο να εξασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων από τη Συνθήκη. Έτσι, η υποχρέωση που έχουν αναλάβει επεκτείνεται στους πιο ποικίλους τομείς και μπορεί, στη συνέχεια, να απαιτεί την εκ μέρους τους λήψη των πιο διαφορετικών μέτρων νομικής φύσεως, δηλαδή τη θέσπιση, την τροποποίηση ή την κατάργηση νόμου ή κανονιστικής ρύθμισης γενικού περιεχομένου καθώς επίσης και τη λήψη ατομικών αποφάσεων που έχουν ως σκοπό να διασφαλίζουν την εφαρμογή της Συνθήκης και των κειμένων διατάξεων που εκδίδονται προς εφαρμογή της. Το ζήτημα αν, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, η εκτέλεση αυτή απαιτεί τη συνδρομή μιας μόνο ή περισσότερων από τις εξουσίες που αποτελούν τη δομή του κράτους, καίτοι αποτελεί πρόβλημα η επίλυση του οποίου εξαρτάται από το συνταγματικό σύστημα του κράτους αυτού, δεν μπορεί εν τούτοις να μεταβάλει την έκταση των υποχρεώσεων που πρέπει επίσης να επιβάλλονται σε όλους και τις οποίες τα κοινοτικά όργανα δεν οφείλουν να γνωρίζουν. Αναμφίβολα, τα τελευταία, σύμφωνα με την εκ παραδόσεως επικρατούσα στις διεθνείς σχέσεις πρακτική, συνδιαλέγονται μόνο με τις κυβερνήσεις χωρίς, όμως, αυτό να συνεπάγεται ότι μόνο οι πράξεις ή παραλείψεις της εκτελεστικής εξουσίας και των τελουσών υπό τον έλεγχό της υπηρεσιών συνιστούν παραβάσεις κατά την έννοια του άρθρου 169 της Συνθήκης. Είναι δυνατό να υφίσταται παράβαση εφόσον ένα κράτος μέλος δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που υπέχει χωρίς να παρίσταται ανάγκη να ερευνηθεί σε ποιο από τα όργανά του οφείλεται η προσαπτόμενη παράλειψη.»

υποχρέωση που υπέχει από τη Συνθήκη απλώς και μόνο επειδή ένα από τα δικαστήριά του εξέδωσε πεπλανημένη απόφαση. Η δικαστική πλάνη, ασχέτως του αν οφείλεται σε πλάνη περί τα πραγματικά περιστατικά ή περί το δίκαιο, δεν αποτελεί παράβαση της Συνθήκης. Όσον αφορά τον τομέα των δικαστικών αποφάσεων, το άρθρο 169 θα μπορούσε να εφαρμοστεί μόνο στην περίπτωση που ένα δικαστήριο κράτους μέλους εσκεμμένα θα αγνοούσε ή θα παράβαινε το κοινοτικό δίκαιο. Για το λόγο αυτό, νομίζω ότι η σχετική ανησυχία της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου είναι αβάσιμη.

Εντούτοις, αν ήταν ορθό ότι η δικαστική πλάνη θα μπορούσε να συνιστά παραβίαση της Συνθήκης, δεν βλέπω ποια διαφορά θα μπορούσε να υπάρχει, στην υπό κρίση υπόθεση, αν θεωρείτο ότι η απόφαση ενός δικαστηρίου αποτελούσε, κατά την έννοια της οδηγίας, «μέτρο» ή αν θεωρείτο, καίτοι εφόσον δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο, ότι ένα δικαστήριο όφειλε να λαμβάνει υπόψη του την οδηγία. Και στη μια και στην άλλη περίπτωση θα υφίστατο η ίδια πιθανότητα δικαστικής πλάνης.

Νομίζω ότι μπορώ να ασχοληθώ με μεγαλύτερη συντομία με το επικουρικό επιχείρημα της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου.

Ο όρος «μέτρο» δεν έχει ακριβή σημασία. Η ερμηνεία του απαιτεί να ληφθεί υπόψη η αλληλουχία στην οποία τοποθετείται. Είναι σαφές ότι, στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως, η πρόταση ενός δημόσιου λειτουργού προς τον Υπουργό του, δεν αποτελεί «μέτρο», δεδομένου ότι η πρόταση αυτή δεν έχει έννομο αποτέλεσμα. Αλλά δεν μπορεί να εξομοιωθεί προς μια τέτοια πρόταση η εν λόγω πρόταση στην υπό κρίση υπόθεση, η οποία όντως έχει έννομα αποτελέσματα. Το να θεωρηθεί ότι μια τέτοια πρόταση δεν αποτελεί σχετικό «μέτρο» κατά την έννοια της οδηγίας, αυτό θα είχε παράδοξες συνέπειες. Θα σήμαινε, για παράδειγμα, ότι, όσον αφορά, εν πάση περιπτώσει, τις ρητές διατάξεις της οδηγίας, μια τέτοια πρόταση θα μπορούσε να υποβληθεί βάσει μόνο της υπάρξεως προηγούμενων ποινικών καταδικών, ενώ η απόφαση απελάσεως δεν θα μπορούσε. Ως προς το σημείο αυτό, δηλαδή την υπόθεση θεωρούμενη από τη σημασιολογική της άποψη, αν μπορώ να εκφραστώ έτσι, δεν αποτελεί απάντηση ο ισχυρισμός (που πρόβαλε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ο δικηγόρος του Ηνωμένου Βασιλείου, απαντώντας σε ερωτήματα υποβληθέντα από τον ομιλούντα και ένα από τους δικαστές), ότι ένα εθνικό δικαστήριο πρέπει, εν πάση περιπτώσει, «να λαμβάνει υπόψη» τις διατάξεις της οδηγίας. Πράγματι, αν υποτεθεί ότι ο όρος «πρέπει» σημαίνει εδώ την ύπαρξη νομικής υποχρέωσης, μια τέτοια απάντηση έρχεται κατ' ουσία σε αντίφαση προς το ίδιο το επιχείρημα.

Νομίζω ότι, σε τελευταία ανάλυση θα έπρεπε, χάριν πληρότητας των προτάσεών μου, να αναφερθώ, σε ορισμένα στηριζόμενα στα άρθρα 8, 9 και 10 της οδηγίας επιχειρήματα, που προτάθηκαν για λογαριασμό του Ηνωμένου Βασιλείου. Πιστεύω ότι κανένα από τα άρθρα αυτά δεν είναι αρκετά διαφωτιστικό όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3. Στα άρθρα 8 και 9 δεν χρησιμοποιείται η λέξη «μέτρα». Η λέξη αυτή χρησιμοποιείται στο άρθρο 10 υπό έννοια εντελώς διαφορετική από αυτή στην οποία χρησιμοποιείται στο άρθρο 3: αναφέρεται σε γενικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις και όχι στις ενέργειες που πρέπει να προβεί ένα κράτος στο πλαίσιο ατομικής περίπτωσης. (Όσον αφορά τη χρησιμοποιηθείσα διατύπωση, τα προηγούμενα ισχύουν επίσης και όσον αφορά το ολλανδικό, αγγλικό, γαλλικό και γερμανικό κείμενο της οδηγίας. Στο δανικό κείμενο οι αντίστοιχοι προς τη λέξη «μέτρο» όροι είναι διαφορετικοί στα άρθρα 3, 8 και 9 απ' ό,τι στο άρθρο 10. Στο ιταλικό κείμενο ο ίδιος όρος

«PROVVEDIMENTI» χρησιμοποιείται στα άρθρα 3, 8 και 9, ενώ στο άρθρο 10 χρησιμοποιείται ο όρος «MISURE»).

Συμπεραίνοντας, η γνώμη μου είναι ότι στο πρώτο ερώτημα που του αγγλικού δικαστηρίου το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει ότι η πρόταση περί απελάσεως που υποβάλλεται από δικαστήριο κράτους μέλους προς την εκτελεστική εξουσία του κράτους αυτού αποτελεί, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 2 της οδηγίας, «μέτρο», εφόσον η εν λόγω πρόταση, καίτοι δεν είναι δεσμευτική για την οικεία αρχή, έχει έννομες συνέπειες.

Το δεύτερο ερώτημα του αγγλικού δικαστηρίου είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Η διατύπωση του άρθρου 3, παράγραφος 2 της οδηγίας 64/221/ΕΟΚ, δηλαδή το γεγονός ότι προηγούμενες ποινικές καταδίκες δεν μπορούν "καθεαυτές" να αιτιολογήσουν μέτρα δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας, σημαίνει ότι η ύπαρξη ποινικών καταδικών δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη παρά μόνο κατά το μέτρο που οι καταδίκες αυτές μαρτυρούν ενεστώσα ή μέλλουσα ροπή προς συμπεριφορά αντίθετη προς τη δημόσια τάξη ή ασφάλεια» και, επικουρικώς «ποια έννοια πρέπει να δοθεί στον όρο "καθεαυτές" του άρθρου 34, παράγραφος 2 της οδηγίας 64/221/ΕΟΚ;»

Από την διάταξη παραπομπής προκύπτει ότι ο λόγος υποβολής του ερωτήματος αυτού είναι το γεγονός ότι ενώπιον του αγγλικού δικαστηρίου προβλήθηκε εκ μέρους του BOUCHEREAU ο ισχυρισμός ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2 έχει την έννοια ότι προηγούμενες ποινικές καταδίκες λαμβάνονται υπόψη μόνο κατά το μέτρο που εκδηλώνουν ενεστώσα ή μέλλουσα πρόθεση για δραστηριότητα αντίθετη προς τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια και ότι δεν αποδείχθηκε ότι αυτό συμβαίνει στην περίπτωσή του· αντίθετα, η ασκήσασα την ποινική δίωξη αρχή ισχυρίστηκε ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2 σημαίνει ότι το δικάζον δικαστήριο δεν μπορούσε να υποβάλει πρόταση απελάσεως για λόγους δημοσίας τάξεως στηριζόμενο μόνο στο γεγονός της προηγούμενης καταδίκης, αλλά ότι δικαιούνταν να λάβει υπόψη την προηγούμενη συμπεριφορά του κατηγορουμένου η οποία είχε ως αποτέλεσμα την καταδίκη του.

Θα προσθέσω αμέσως ότι, κατά τη γνώμη μου, η ασκήσασα την ποινική δίωξη αρχή είχε, ως προς το σημείο αυτό, σαφώς δίκαιο. Το άρθρο 3, παράγραφος 2 δεν μπορεί να ερμηνευτεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να έχει ως αποτέλεσμα η ύπαρξη καταδίκης να εμποδίζει την απέλαση όταν η διαγωγή του εν λόγω προσώπου θα μπορούσε, αν μη τι άλλο, να δικαιολογεί τέτοιο μέτρο. Ούτε η διάταξη αυτή μπορεί να ερμηνευτεί ότι απαιτεί να υφίστανται αποδείξεις όσον αφορά τις προθέσεις του προσώπου αυτού.

Εντούτοις, το ερώτημα του αγγλικού δικαστηρίου, όπως είναι διατυπωμένο, δεν αναφέρεται σε αποδείξεις όσον αφορά τις προθέσεις. Αναφέρεται σε «ενεστώσα ή μέλλουσα ροπή». Νομίζω ότι το πρόβλημα που τίθεται σχετικά αφορά στην πραγματικότητα, το ζήτημα αν η παράγραφος 1 σε συνδυασμό με την παράγραφο 2 του άρθρου 3, έχουν την έννοια ότι, πρέπει η διαγωγή του εν λόγω προσώπου, προκειμένου να δικαιολογηθεί η απέλασή του, να υποδηλώνει ροπή εκ μέρους του για δραστηριότητα αντίθετη προς τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια.

Πράγματι, εκ μέρους τόσο της Επιτροπής όσο και, φυσικά, του BOUCHEREAU, προτά-

θηκε ότι στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση. Αλλά η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η METROPOLITAN POLICE απάντησαν ότι καταφατική απάντηση θα ισοδυναμούσε εν προκειμένω με τη θέσπιση πολύ στενού κριτηρίου. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου τονίζει, ιδίως, ότι είναι δυνατό, κατ' εξαίρεση, να ανακύψουν περιπτώσεις κατά τις οποίες η προσωπική συμπεριφορά ενός αλλοδαπού να υπήρξε τέτοια ώστε, καίτοι εξ αυτής δεν καταφαίνεται, κατ' ανάγκη, οποιαδήποτε σαφής εκ μέρους του ροπή, η εν λόγω συμπεριφορά να προκάλεσε τόσο έντονη δημόσια αντίδραση ώστε να απαιτείται, για λόγους δημοσίας τάξεως, η απέλασή του. Είμαι σύμφωνος με την άποψη αυτή. Νομίζω ότι σε τέτοια περίπτωση ένα κράτος μέλος μπορεί να εκδιώξει από το έδαφός του τον υπήκοο άλλου κράτους μέλους, όπως ακριβώς ένας άνθρωπος μπορεί να αποπέμψει από την οικία του ένα φιλοξενούμενο, έστω και συγγενή του, ο οποίος συμπεριφέρθηκε κατά τρόπο λίαν προσβλητικό. Επομένως, καίτοι, από τη φύση των πραγμάτων λαμβανομένη υπόψη, για τους σκοπούς του άρθρου 3, συμπεριφορά ενός ατόμου είναι αυτή που υποδηλώνει μια συγκεκριμένη εκ μέρους του ροπή, δεν μπορεί να λεχθεί ότι πρέπει και κατ' ανάγκη να συμβαίνει έτσι.

Κατά συνέπεια, είμαι σύμφωνος με την άποψη της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου, σύμφωνα με την οποία το Δικαστήριο πρέπει να ακολουθήσει το κριτήριο που θέσπισε με την απόφασή του στην υπόθεση RUTILI, στην οποία το Δικαστήριο δέχθηκε (στην 28η σκέψη της απόφασης, ECR 1975, στη σελίδα 1231) ότι «δεν μπορούν να επιβάλλονται περιορισμοί στο δικαίωμα των υπηκόων των κρατών μελών να εισέρχονται στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και να διαμένουν ή να διακινούνται εντός αυτού, παρά μόνο στην περίπτωση που η παρουσία ή η συμπεριφορά τους συνιστά πραγματική και αρκούντως σοβαρά απειλή κατά της δημοσίας τάξεως». Παρατηρώ ότι με την πιο πάνω σκέψη το Δικαστήριο υιοθέτησε την άποψη του γενικού εισαγγελέα MAYRAS η οποία εκφράστηκε όχι μόνο στην υπόθεση αυτή αλλά και στην υπόθεση BONSIGNORE, όπου, ειδικά όσον αφορά το άρθρο 3 της οδηγίας, ο εν λόγω γενικός εισαγγελέας είπε (παραθέτω το σχετικό χωρίο από το πρωτότυπο των προτάσεών του, REC. 1975, στη σελίδα 311):

«Les auteurs de la directive ont donc voulu qu'indépendamment de toute condamnation les autorités nationales ne puissent décider l'expulsion que dan la mesure où le comportement personnel du ressortissant communautaire, auteur d'une infraction, ait comporté ou risque d'une de comporter dans l'avenir une menace telle, pour l'ordre public national, que la présence de l'individu concerné sur le territoire pays d'accueil devienne intolérable»[2].

και πάλι (στη σελίδα 315):

«La directive exige en vérité que l'atteinte à l'ordre public national, en tant qu'elle résulte du comportement personnel, soit telle que l'expulsion s'impose soit parce que l'ordre public a été gravement perturbé par les faits commis, soit parce que le renouvellement d'actes anti-sociaux est à redouter de la part de l'intéressé»[3].

2 – «Επομένως, οι συντάκτες της οδηγίας θέλησαν οι εθνικές αρχές, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε καταδίκη, να μη μπορούν να αποφασίζουν απέλαση παρά μόνο εφόσον η προσωπική συμπεριφορά του υπηκόου ενός κράτους της Κοινότητας, δράστου αδικήματος, συνιστά τέτοια ενεστώσα ή μέλλουσα απειλή κατά της εσωτερικής δημόσιας τάξης, ώστε η παρουσία του εν λόγω ατόμου στο έδαφος της χώρας υποδοχής καθίσταται αφόρητη.»

3 – «Στην πραγματικότητα, η οδηγία απαιτεί η προσβολή κατά της εσωτερικής δημόσιας τάξης, κατά το μέτρο που οφείλεται σε προσωπική συμπεριφορά, να είναι τέτοια ώστε η απέλαση να επιβάλλεται είτε διότι, λόγω των διαπραχθεισών πράξεων, διαταράχτηκε σοβαρώς η δημόσια τάξη, είτε διότι υπάρχει φόβος επαναλήψεως εκ μέρους του ενδιαφερομένου αντικοινωνικών πράξεων.»

Φυσικά δεν υποστηρίζω ότι η συμπεριφορά του BOUCHEREAU υπήρξε τέτοια ώστε η συνέχιση της παραμονής του στο Ηνωμένο Βασίλειο να είναι αφόρητη. Στα αγγλικά δικαστήρια και όχι στο Δικαστήριο αυτό εναπόκειται να κρίνουν τη συμπεριφορά του. Αλλά το Δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο ερώτημα που υποβλήθηκε από το αγγλικό δικαστήριο κατά τρόπο τόσο πλήρη και ακριβή όσο επιτρέπουν οι περιστάσεις.

Θα ήθελα να διατυπώσω μια μικρή, λεκτικής φύσεως, επιφύλαξη. Η γλώσσα διαδικασίας της υποθέσεως RUTILI ήταν η γαλλική και η χρησιμοποιηθείσα στο αυθεντικό κείμενο της απόφασης στην υπόθεση αυτή φράση «UNE MENACE RÉELLE ET SUFFISAMMENT GRAVE POUR L'ORDRE PUBLIC» είναι, φυσικά, διατυπωμένη σε άψογα γαλλικά. Αλλά καθώς στη κατά λέξη μετάφρασή της στα αγγλικά περιλαμβάνεται η φράση «A THREAT TO PUBLIC POLICY», αυτό ηχεί κάπως παράξενα. Καθώς στην υπό κρίση υπόθεση το αυθεντικό κείμενο της απόφασης θα είναι συνταγμένο στα αγγλικά, ίσως θα ήταν καλύτερα να χρησιμοποιηθεί η φράση «A THREAT TO THE REQUIREMENTS OF PUBLIC POLICY».

Επομένως, κατά τη γνώμη μου, η απάντηση που πρέπει να δοθεί από το Δικαστήριο όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα του αγγλικού δικαστηρίου είναι ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2 της οδηγίας έχει την έννοια ότι είναι δυνατό η απόφαση περί απελάσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας να μη στηρίζεται μόνο στο γεγονός της ύπαρξης προηγούμενων καταδικών αλλά ότι μια τέτοια απόφαση μπορεί να δικαιολογείται μόνο εφόσον η παρουσία ή η συμπεριφορά του εν λόγω ατόμου συνιστά πραγματική και αρκούντως σοβαρή απειλή κατά της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας.

Φυσικά με τη χρησιμοποίηση εδώ του επιρρήματος «αρκούντως» γίνεται υπαινιγμός στην αρχή που θέσπισε το Δικαστήριο με την απόφαση στην υπόθεση WATSON και BELMANN και επιβεβαίωσε με την απόφασή του στην υπόθεση SAGULO, σύμφωνα με την οποία τα ληφθέντα από κράτη μέλη, όσον αφορά τους υπηκόους άλλου κράτους μέλους, μέτρα πρέπει να είναι εύλογα και όχι δυσανάλογα προς το επικίνδυνο της συμπεριφοράς των εν λόγω υπηκόων.

Το τρίτο ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο από το αγγλικό δικαστήριο είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Ο όρος "δημόσια τάξη" που περιέχεται στην παράγραφο 3 του άρθρου 48 της Συνθήκης περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, βάσει του οποίου πρέπει να δικαιολογούνται περιορισμοί στα χορηγούμενα από το άρθρο 48 δικαιώματα πρέπει να ερμηνευτεί:

α) υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει και κρατικούς λόγους ακόμα και στην περίπτωση που δεν υφίσταται κίνδυνος προσβολής της δημόσιας ειρήνης ή τάξης, ή

β) υπό στενότερη έννοια στην οποία περιλαμβάνεται η ιδέα κάποιας απειλής προσβολής της δημόσιας ειρήνης, τάξης ή ασφάλειας, ή

γ) αντιθέτως υπό ευρύτερη έννοια.»

Νομίζω ότι επιβάλλεται ο σχολιασμός τριών από τους χρησιμοποιηθέντες στο ερώτημα αυτό όρους. Ο πρώτος είναι «οι κρατικοί λόγοι», ο δεύτερος «η προσβολή της δημόσιας ειρήνης» και ο τρίτος η «τάξη» ή η «δημόσια τάξη».

Ο όρος «κρατικοί λόγοι» (REASONS OF STATE) ο οποίος είναι διαφορετικός από τον

όρο «ACT OF STATE» (πράξη Κυβερνήσεως) ούτε απαντάται στην αγγλική νομική ορολογία ούτε γνωρίζω οποιοδήποτε κείμενο που να προβλέπει τη χρησιμοποίησή του στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου. Καίτοι κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση το Δικαστήριο ζήτησε να του δοθούν διευκρινίσεις όσον αφορά την έννοια που πρέπει να αποδοθεί στον όρο αυτό στο πλαίσιο του υποβληθέντος από το εθνικό δικαστήριο ερωτήματος, οι δικηγόροι δεν μπόρεσαν να το διαφωτίσουν επαρκώς. Νομίζω ότι την ορθότερη απάντηση έδωσε ο δικηγόρος του Ηνωμένου Βασιλείου, όταν δήλωσε ότι αντιλαμβανόταν την εν λόγω έκφραση ως αποσκοπούσα στο να συμπεριληφθεί μια δικαιολογία για λόγους δημοσίου συμφέροντος ευρύτερους από τους λόγους της προσβολής κατά της δημοσίας ειρήνης και τάξεως. Κατά τη γνώμη μου, πρόκειται περί όρου τόσο ασαφούς ώστε είναι προτιμότερο να αποφεύγεται.

Φαίνεται ότι η χρησιμοποίηση, στο πλαίσιο της υπό κρίση υπόθεσης, του όρου «προσβολή της δημόσιας ειρήνης» οφείλεται σε κακή μετάφραση στα αγγλικά της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση BONSIGNORE, της οποίας η 6η σκέψη, δεύτερο εδάφιο είναι διατυπωμένη (βλέπε ECR 1975, στη σ. 307) ως εξής:

«As departures from the rules concerning the free movement of persons constitute exceptions which must be strictly construed, the concept of "personal conduct" expresses the requirement that a deportation order may only be made for breaches of the peace and public security which might be committed by the individual affected»[4].

4 — «Δεδομένου ότι οι παρεκκλίσεις από τους κανόνες σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων αποτελούν εξαιρέσεις που πρέπει να ερμηνεύονται στενά, η έννοια της "προσωπικής συμπεριφοράς" εκφράζει την απαίτηση ότι μια απόφαση περί απελάσεως δεν μπορεί να εκδοθεί παρά μόνο λόγω διαταράξεως της δημόσιας ειρήνης και ασφάλειας που θα μπορούσε να προκληθεί από το άτομο το οποίο αφορά η απόφαση απελάσεως».

Εντούτοις, στο αυθεντικό κείμενο της απόφασης, το οποίο είναι συνταγμένο στα γερμανικά, η αντίστοιχη προς την έκφραση «breaches of the peace and public security which might be committed bu the individual affected» γερμανική φράση είναι «GEFÄHRDUNGEN DER ÖFFENTLICHEN ORDNUNG UND SICHERHEIT ... DIE VON DER BETROFFENEN EINZELPERSON AUSGEHEN KÖNNTEN», η οποία, όπως την αντιλαμβάνομαι, σημαίνει κατά γράμμα «απειλές κατά της δημοσίας τάξεως και ασφαλείας που θα μπορούσαν να προκληθούν από το πρόσωπό του αποτελεί αντικείμενο της απόφασης απελάσεως, λαμβανομένου υπόψη ότι η έκφραση «ÖFFENTLICHE ORDNUNG» είναι αυτή που αντιστοιχεί στον όρο «PUBLIC POLICY» του άρθρου 48 της Συνθήκης. Η κακή μετάφραση είναι ιδιαίτερα ατυχής διότι, όπως τονίστηκε από την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, ο όρος «BREACH OF THE PEACE» (προσβολή κατά της ειρήνης) έχει διαφορετική έννοια στο αγγλικό δίκαιο, όπου συνιστά αξιόποινο αδίκημα. Για να είμαι δίκαιος απέναντι στη μεταφραστική υπηρεσία του Δικαστηρίου, υποπτεύομαι ότι κατέφυγε στην έκφραση αυτή για να αποφύγει τον όρο «THREATS TO PUBLIC POLICY» (απειλές κατά της δημοσίας τάξεως) ο οποίος θα ηχούσε περίεργα στην αγγλική γλώσσα — καίτοι αποδέχτηκε τον όρο αυτό όταν μετέφρασε την απόφαση στην υπόθεση RUTILI.

Φαίνεται ότι η χρησιμοποίηση του όρου «PUBLIC ORDER» (δημόσια τάξη) αντικατοπτρίζει ένα προβληθέν από τον BOUCHEREAU επιχείρημα, σύμφωνα με το οποίο στην έκφραση «PUBLIC POLICY» (δημόσια τάξη) του άρθρου 48 θα έπρεπε να δοθεί μια στενότερη, συναφής προς αυτή της «PUBLIC ORDER», ερμηνεία. Ο δικηγόρος του BOUCHEREAU παρέπεμψε σε διάφορα διεθνή νομικά κείμενα όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο αγγλικό κείμενο της οποίας χρησιμοποιείται ο όρος «PUBLIC ORDER» αντί του όρου «PUBLIC POLICY», ενώ στο γαλλικό κείμενο γίνεται χρήση της έκφρα-

σης «ORDRE PUBLIC». (Βλέπε ιδίως τα άρθρα 6 και 9 της Σύμβασης αυτής). Όλα αυτά θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα, αν ο όρος «PUBLIC ORDER» είχε σαφή έννοια στην αγγλική νομική ορολογία. Αλλά δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ο όρος αυτός, αν δεν απατώμαι, είναι άγνωστος στο COMMON LAW. Απ' ό,τι γνωρίζω, η μόνη φορά που χρησιμοποιήθηκε σε STATUTE LAW (νομοθετικό κείμενο) ήταν στον τίτλο του *PUBLIC ORDER ACT 1936,* νόμο με περιορισμένο πεδίο εφαρμογής, ο οποίος θεσπίστηκε για την αντιμετώπιση των δραστηριοτήτων του αγγλικού φασιστικού κινήματος κατά τη δεκαετία του '30. Όπως προκύπτει από το κείμενο του νόμου αυτού, οι κύριοι σκοποί του ήταν να απαγορευτεί η περιβολή στολών σε συνάρτηση με δραστηριότητες πολιτικής φύσεως καθώς και η συνέχιση λειτουργίας σωματείων στρατιωτικού ή παρόμοιου χαρακτήρα, εκ μέρους ιδιωτών. Στον εν λόγω νόμο περιέχονταν επίσης διατάξεις σχετικά με τη διατήρηση της τάξης κατά τη διάρκεια δημόσιων εκδηλώσεων και παρελάσεων, ιδίως με την απαγόρευση της κατοχής επιθετικών όπλων καθώς και της προσφυγής, επ' ευκαιρία τέτοιων εκδηλώσεων, σε λέξεις ή συμπεριφορά, απειλητικού υβριστικού ή προσβλητικού χαρακτήρα.

Αντίθετα με το όρο «PUBLIC ORDER», ο όρος «PUBLIC POLICY» είναι έννοια γνωστή στο COMMON LAW. Ο δικηγόρος του BOUCHEREAU παρέπεμψε το Δικαστήριο σ' ένα διαφωτιστικό άρθρο του καθηγητή LYON-CAEN («LA RESERVE D'ORDRE PUBLIC EN MATIÉRE DE LIBERTE DÉTABLISSEMENT ET DE LIBRE CIRCULATION», 1966 *REVUE TRIMESTRIELLE DE DROIT EUROPEEN,* στη σελίδα 693), στο οποίο ο συγγραφέας αναλύει υπό το φως των νομοθεσιών των αρχικών κρατών μελών την έννοια του όρου «ORDRE PUBLIC», ο οποίος είναι αντίστοιχος στο γαλλικό κείμενο της Συνθήκης, με τον όρο «PUBLIC POLICY» του αγγλικού κειμένου. Κατ' αρχάς ο καθηγητής LYON-CAEN παρατηρεί ότι ο ρόλος της έννοιας «ORDRE PUBLIC» είναι τόσο ευρύς, ώστε η έννοια αυτή έχει χάσει κάθε ακρίβεια. Αν αντιλήφθηκα καλώς, διακρίνει τρεις κατηγορίες περιπτώσεων εντός των οποίων μπορεί να γίνει επίκληση της έννοιας αυτής. Η πρώτη αφορά τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να γίνει επίκληση της εννοίας αυτής προκειμένου να εμποδιστεί η ελευθερία συνάψεως συμβάσεων ή η εφαρμογή αλλοδαπής νομοθεσίας, εφαρμοστέας υπό κανονικές συνθήκες. Ο εν λόγω όρος είναι αντίστοιχος, στην περίπτωση αυτή, προς την έννοια του COMMON LAW «PUBLIC POLICY», η οποία συναντάται συνηθέστερα στο πλαίσιο του δικαίου των συμβάσεων (για την ακύρωση συμβάσεως η οποία θα ήταν, άλλως, δεσμευτική), του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (για να αποκλεισθεί η εφαρμογή αλλοδαπού νόμου ο οποίος θα ήταν, άλλως, εφαρμοστέος) και του εμπράγματου δικαίου (για να ακυρωθεί διάταξη η οποία άλλως θα παρήγε αποτελέσματα). Φυσικά η «PUBLIC POLICY» περί της οποίας πρόκειται εδώ δεν είναι αυτή της κυβερνήσεως αλλά του νόμου, όπως ερμηνεύεται από τα δικαστήρια. Εν τούτοις, ο όρος αυτός περιγράφτηκε από επιφανείς δικαστές του COMMON LAW ως ένα «ανυπότακτο» άλογο [βλέπε για παράδειγμα BURROUGH J. στην υπόθεση RICHARDSON κατά MELLISH (1824) 2 BING. 229, 252 και SCRUTTON L. J. στην υπόθεση FORSTER κατά DRISCOLL (1929) 1 K.B. 470, 498]. Η δεύτερη περίπτωση εντός της οποίας σύμφωνα με τον καθηγητή LYON-CAEN εφαρμόζεται η έννοια της «ORDRE PUBLIC» είναι η περίπτωση του «PUBLIC LAW» (δημοσίου δικαίου). Εκεί, λέγει ο καθηγητής, «ON Y A RECOURS POUR RESTREINDRE OU SUPPRIMER UNE LIBERTE AU NOM D'EXIGENCES SUPERIEURES»[5]. Και το πλαίσιο αυτό φαίνεται επίσης οικείο στον Άγγλο νομικό, καίτοι η έκφραση «PUBLIC LAW» δεν έχει γι' αυτόν τεχνική έννοια και προτιμά, προκειμένου περί του διοικητικού δικαίου, να αναφέρεται στην έννοια του «PUBLIC

5 — «Καταφεύγουμε σ' αυτή προς περιορισμό ή κατάργηση κάποιας ελευθερίας εν ονόματι υπερτέρων αναγκών».

INTEREST» (δημοσίου συμφέροντος) παρά σ' αυτή της «PUBLIC POLICY». Κοινό σημείο, σύμφωνα με τον καθηγητή LYON-CAEN, των δυο περιπτώσεων στο πλαίσιο των οποίων μπορεί να γίνει επίκληση της «ORDRE PUBLIC» είναι το γεγονός ότι ο εν λόγω όρος λειτουργεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξαιρείται κάθε διάταξη νόμου που θα μπορούσε να εφαρμοστεί υπό κανονικές συνθήκες. Εν τούτοις, στο τρίτο πεδίο εντός του οποίου λειτουργεί η έννοια αυτή, δηλαδή του ελέγχου των αλλοδαπών («POLICE DES ETRANGERS»), απουσιάζει το στοιχείο αυτό. Στην περίπτωση αυτή, επίκληση της «ORDRE PUBLIC» δεν αποτελεί πλέον την εξαίρεση, αλλά το πραγματικό θεμέλιο του νόμου. Ο εν λόγω όρος νοείται ως δικαιολογών την άσκηση εκ μέρους της εκτελεστικής εξουσίας μιας πράγματι απεριόριστης διακριτικής εξουσίας. Ο καθηγητής LYON-CAEN αποκαλεί την έννοια αυτή «UN ORDRE PUBLIC SPECIAL». Νομίζω ότι η εν λόγω έννοια αντιστοιχεί, στην αγγλική ορολογία, προς τον όρο «PUBLIC GOOD» (δημόσιο συμφέρον) περί του οποίου γίνεται λόγος στον *IMMIGRATION ACT 1971.*

Μεταξύ των συμπερασμάτων στα οποία καταλήγει ο καθηγητής LYON-CAEN παρουσιάζει σπουδαιότητα αυτό, σύμφωνα με το οποίο, όσον αφορά τους υπηκόους των κρατών μελών επί των οποίων εφαρμόζεται η Συνθήκη, πρέπει να θεωρηθεί ότι αυτή η «ORDRE PUBLIC "SPECIAL"» έχει καταργηθεί από τη Συνθήκη. «L'ORDRE PUBLIC» γράφει ο καθηγητής «EST RAMENE À SON ROLE DE MECANISME EXCEPTIONNEL»[6]. Αυτό πρέπει να είναι ορθό, εφόσον ο ρόλος της «PUBLIC POLICY» (ή «ORDRE PUBLIC») που αναφέρει η Συνθήκη είναι να χρησιμεύει ως δικαιολογία προκειμένου να γίνεται εξαίρεση από τη γενική αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων μεταξύ τέτοιων υπηκόων. Εξ άλλου, νομίζω ότι από την ανάλυση του καθηγητή LYON-CAEN καταφαίνεται ότι στην παραγματικότητα έχοντας υπόψη τη σημασία που έχουν οι όροι της Συνθήκης «public policy», «ordre public», «öffentliche Ordnung» κ.τλ. στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών, δεν μπορούν να συναχθούν επαρκείς ενδείξεις σχετικά με την έννοια των όρων αυτών.

Νομίζω ότι υπάρχει ένας άλλος τρόπος κατά τον οποίο η διατύπωση της Συνθήκης παρέχει ενδείξεις όσον αφορά το περιεχόμενο του όρου «δημόσια τάξη», όπως χρησιμοποιείται σ' αυτή. Αυτό προκύπτει από τη σειρά των όρων «δημόσια τάξη, δημόσια ασφάλεια και δημόσια υγεία», από την οποία, κατά τη γνώμη μου, καταφαίνεται ότι οι συντάκτες της Συνθήκης θεώρησαν ότι οι εν λόγω όροι σημαίνουν τρεις διαφορετικές, καίτοι ίσως αλληλοεπικαλυπτόμενες έννοιες.

Εκτός απ' αυτό, φαίνεται ότι οι συντάκτες της Συνθήκης έχουν αναθέσει το έργο του προσδιορισμού και της ερμηνείας της έννοιας της «δημόσιας τάξης» στο κοινοτικό παράγωγο δίκαιο και στις αποφάσεις του Δικαστηρίου.

Από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, ιδίως στις υποθέσεις VAN DUYN και RUTILI, προκύπτει σαφώς, σε τελική ανάλυση, για να αναφερθώ στην απόφαση επί της τελευταίας υπόθεσης (26η σκέψη, ECR 1975, στη σ. 1231) ότι «τα κράτη μέλη εξακολουθούν, κατ' αρχήν, να είναι ελεύθερα να προσδιορίζουν τις επιταγές της δημοσίας τάξης σύμφωνα με τις εθνικές τους ανάγκες». Εντούτοις, η ελευθερία αυτή είναι περιορισμένη και η άσκησή της υπόκειται στον έλεγχο των κοινοτικών οργάνων.

Επομένως το πρόβλημα που αντιμετωπίζει στην υπό κρίση υπόθεση το αγγλικό δικαστήριο δεν μπορεί να επιλυθεί χωρίς να

6 — «Η δημόσια τάξη περιορίζεται στο ρόλο της ως εξαιρετικού μηχανισμού».

εξεταστεί το ζήτημα αν η διακριτική εξουσία που μπορεί να ασκεί ένα κράτος μέλος υπό περιστάσεις όμοιες με αυτές της προκείμενης περίπτωσης περιορίζεται, είτε ρητώς είτε σιωπηρώς, από οποιαδήποτε συγκεκριμένη διάταξη του κοινοτικού δικαίου.

Σχετικά με το ζήτημα αυτό, η Επιτροπή αναφέρθηκε στις γραπτές παρατηρήσεις της για τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 4 της οδηγίας 64/221. Οι λοιποί διάδικοι δεν έκαναν κάτι τέτοιο, αλλά το Δικαστήριο τους κάλεσε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση να διατυπώσουν τις σχετικές τους απόψεις. Οι παράγραφοι αυτές είναι διατυπωμένες ως εξής:

«1. Οι μόνες ασθένειες ή αναπηρίες, οι οποίες δύνανται να δικαιολογήσουν την άρνηση εισόδου στην επικράτεια ή την άρνηση εκδόσεως της πρώτης αδείας διαμονής, είναι εκείνες που αναφέρονται στο παράρτημα.

2. Οι επιγενόμενες ασθένειες ή αναπηρίες μετά την έκδοση της πρώτης αδείας διαμονής δεν δύνανται να δικαιολογήσουν την άρνηση ανανεώσεως της αδείας διαμονής ή την απομάκρυνση από την επικράτεια.»

Το αναφερόμενο στην παράγραφο 1 παράρτημα αποτελείται από δύο μέρη. Το μέρος Α, το οποίο φέρει τον τίτλο «ασθένειες που δύνανται να θέσουν σε κίνδυνο την δημόσια υγεία» είναι άσχετο προς το ζήτημα που μας ενδιαφέρει. Αλλά το μέρος Β, το οποίο φέρει τον τίτλο «ασθένειες και αναπηρίες που δύνανται να θέσουν σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή την δημόσια ασφάλεια», αναφέρει ότι τέτοιες ασθένειες είναι οι:

«1. Τοξικομανία.

2. Βαρειές πνευματικές διαταραχές, έκδηλες καταστάσεις ψυχώσεως με υπερκινητικότητα, παραλήρημα, παραισθήσεις ή σύγχυση.»

Καίτοι δεν θεωρώ ότι το σημείο αυτό ασκεί όντως επιρροή, πιστεύω ότι πρέπει να υπομνήσω ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο εκπρόσωπος της Κυβέρνησης του Ηνωμένου Βασιλείου δήλωσε στο Δικαστήριο ότι η πρώτη άδεια διαμονής είχε παρασχεθεί στον BOUCHEREAU στις 28 Ιανουαρίου 1977, δηλαδή αρκετό χρόνο μετά την ημερομηνία της δεύτερης καταδίκης του και ενώ η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως εκκρεμούσε ενώπιον του Δικαστηρίου. Ο συνήγορος του BOUCHEREAU παραδέχθηκε ότι αυτό ήταν αληθές.

Νομίζω ότι έχει μεγαλύτερη σημασία το γεγονός ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, όλοι συμφώνησαν ότι δεν υφίσταντο αποδείξεις ότι ο BOUCHEREAU ήταν τοξικομανής. Το μόνο που αποδείχθηκε ήταν η εκ μέρους του παράνομη κατοχή ναρκωτικών. Το γεγονός αυτό έκανε το δικηγόρο της Επιτροπής να αποσύρει ένα μέρος από τα επιχειρήματα που είχε προβάλει στις γραπτές παρατηρήσεις του και να παραδεχθεί ότι το άρθρο 4 δεν εφαρμοζόταν κατά τρόπο άμεσο στην προκείμενη περίπτωση.

Η σύμπτωση αυτή απόψεων που πραγματοποιήθηκε αντικατοπτρίζει την υφιστάμενη στην αγγλική νομοθεσία διάκριση μεταξύ παράνομης κατοχής επιβλαβών ναρκωτικών, η οποία συνιστά ποινικό αδίκημα, και της τοξικομανίας, η οποία, καθεαυτή, δεν συνιστά τέτοιο αδίκημα καίτοι μπορεί να αποτελεί συνέπεια προγενέστερης αξιόποινης συμπεριφοράς. Σχετικά με το ζήτη-

μα αυτό, έγινε παραπομπή στη *MISUSE OF DRUGS (NOTIFICATION OF AND SUPPLY TO ADDICTS) REGULATIONS 1973* (S.I. 1973 αρ. 799) (ρύθμιση του 1973 σχετικά με τη χρήση των ναρκωτικών (γνωστοποίηση και εφοδιασμός των τοξικομανών), που εκδόθηκε από τον Υπουργό των Εσωτερικών κατ' εξουσιοδότηση του *MISUSE OF DRUGS ACT 1971* και αντικατέστησε ανάλογες παλαιότερες κανονιστικές ρυθμίσεις που είχαν θεσπιστεί βάσει προγενέστερης νομοθεσίας. Εν ολίγοις, η κανονιστική ρύθμιση αυτή παρέχει τη δυνατότητα σ' έναν ιατρό να λάβει από τον Υπουργό Εσωτερικών άδεια να χορηγεί ναρκωτικά σε πρόσωπο που θεωρεί ότι είναι τοξικομανής, εφόσον γνωστοποιεί στον CHIEF MEDICAL OFFICER (προϊστάμενο της Ιατρικής Υπηρεσίας) του HOME OFFICE (Υπουργείου Εσωτερικών) το όνομα και ορισμένα άλλα στοιχεία του εν λόγω προσώπου. Η εκ μέρους ενός τοξικομανούς κατοχή ναρκωτικών τα οποία προμηθεύτηκε βάσει τέτοιας άδειας δεν είναι παράνομη. Σύμφωνα με την ρύθμιση αυτή, τοξικομανής είναι το πρόσωπο το οποίο «λόγω επαναλαμβανόμενης χορηγήσεως ναρκωτικών εξαρτάται σε τέτοιο βαθμό απ' αυτά ώστε διακατέχεται από την ακατανίκητη επιθυμία προς συνέχιση της χορήγησής τους». Η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση εφαρμόζεται μόνο επί ορισμένων ναρκωτικών, τα οποία απαριθμούνται σε παράρτημα. Πρέπει ίσως να παρατηρηθεί ότι στο παράρτημα αυτό δεν περιλαμβάνεται κανένα από τα ναρκωτικά που βρέθηκαν στην κατοχή του BOUCHEREAU, προφανώς διότι κανένα από αυτά δεν θεωρείται ότι προκαλεί εθισμό (πράγμα το οποίο, φυσικά, διαφέρει από το να λέγεται ότι τα ναρκωτικά αυτά δεν θεωρούνται ως επιβλαβή).

Απ' όσο μπόρεσα να εξακριβώσω, καμιά παρόμοια προς την κανονιστική αυτή ρύθμιση διάταξη δεν απαντάται στις νομοθεσίες των άλλων κρατών μελών. Όπως είναι φυσικό, η σχετική με τα ναρκωτικά νομοθεσία διαφέρει από κράτος μέλος σε κράτος μέλος, ενώ σε ορισμένα, τουλάχιστον, κράτη μέλη, είναι πολύ περίπλοκη. Εντούτοις, προκύπτει ότι σε όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση την Ιταλία, η άνευ αδείας κατοχή επιβλαβών ναρκωτικών αποτελεί ποινικό αδίκημα. Στην Ιταλία, η μόνη κύρωση κατά της παράνομης κατοχής ναρκωτικών, αυτής καθεαυτής, έγκειται στο ότι τα ναρκωτικά μπορούν να κατασχεθούν εφόσον η ποσότητά τους υπερβαίνει αυτή που επιβάλλει η χρήση τους για θεραπευτικούς σκοπούς (βλέπε άρθρο 80 του νόμου 685 της 22ας Δεκεμβρίου 1975, GU 30.12.1975, τεύχ. 342). Εξάλλου, η παράνομη εμπορία ναρκωτικών αποτελεί στην Ιταλία, όπως και σε άλλα κράτη μέλη ποινικό αδίκημα. Υπάρχουν δυο κράτη μέλη, συγκεκριμένα η Δανία και η Ολλανδία, όπου, προφανώς, καίτοι η κατοχή υπό ενός προσώπου, για προσωπική του χρήση, καννάβεως ή παραγώγων της ουσιών συνιστά αδίκημα, δεν υπόκειται, σε αντίθεση με την κατοχή άλλων ναρκωτικών, σε δίωξη. Διαπιστώνεται ότι στα περισσότερα κράτη μέλη η τοξικομανία εξομοιώνεται, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, προς ασθένεια, ενώ σε δύο περιπτώσεις (συγκεκριμένα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στην Ιρλανδία) εξομοιώνεται, ειδικώς, από ορισμένες απόψεις, προς διανοητική ασθένεια. Σε πολλά κράτη μέλη έχουν θεσπιστεί διατάξεις για τη διασφάλιση μάλλον της ιατρικής περίθαλψης των τοξικομανών παρά του κολασμού τους: βλέπε, ιδίως, το άρθρο 9 του βελγικού νόμου της 24ης Φεβρουαρίου 1921, όπως τροποποιήθηκε με το νόμο της 9ης Ιουλίου 1975 (*MONITEUR BELGE*, 26.9.1975), το γαλλικό νόμο 70-1320 της 31ης Δεκεμβρίου 1970 (*Journal Officiel DE LA REPUBLIQUE FRANÇAISE* της 3.1.1971, σ. 74-76) με τον οποίο προστίθενται νέα άρθρα L 355-14 μέχρι L 355-21 και L 626 μέχρι L 630-2 στον CODE DE LA SANTÉ PUBLIQUE (Κώδικα δημόσιας υγείας), το άρθρο 28 του *IRISH MISUSE OF DRUGS ACT 1977* (ιρλανδικού νόμου του 1977 περί της χρήσεως ναρκωτικών), το άρθρο 100 του ιταλικού νόμου στον οποίο έχω ήδη αναφερθεί και τα άρθρα 23 μέχρι 30 του νόμου του κράτους του Λουξεμβούργου της 19ης Φεβρουαρίου 1973 (MEMORIAL A αρ. 12 της 3.3.1973, σ. 319).

Νομίζω ότι μεγαλύτερη σημασία από τη στάση καθενός από τα κράτη μέλη, έχει ο τρόπος που η ίδια η οδηγία αντιμετωπίζει το θέμα αυτό. Το άρθρο 4, όπως προκύπτει από το κείμενό του, εφαρμόζεται μόνο σε «ασθένειες ή αναπηρίες». Το αποτέλεσμα της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού είναι ότι οι εμφανισθείσες μετά την έκδοση της πρώτης άδειας διαμονής ασθένειες ή αναπηρίες δεν μπορούν να δικαιολογήσουν απέλαση. Η έννοια του παραρτήματος είναι ότι στο κείμενο αυτό αναφέρονται ορισμένες κατ' εξαίρεση ασθένειες και αναπηρίες οι οποίες, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 4, μπορούν να δικαιολογήσουν την άρνηση εισόδου ή την άρνηση εκδόσεως πρώτης αδείας διαμονής. Καμιά ασθένεια ή αναπηρία που δεν αναφέρεται στο παράρτημα αυτό δεν μπορεί να δικαιολογήσει έστω και ένα τέτοιο μέτρο.

Το επιχείρημα που προβλήθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση από το δικηγόρο του BOUCHEREAU συνίστατο, με λίγα λόγια, όπως το αντιλαμβάνομαι, στο ότι σε περίπτωση που αυτός ήταν τοξικομανής, δεν θα μπορούσε να απελαθεί για τον λόγο αυτό· A FORTIORI δεν θα μπορούσε να απελαθεί για το «μόνο» λόγο ότι είχε βρεθεί να κατέχει παρανόμως ναρκωτικά. Νομίζω ότι το επιχείρημα αυτό δεν ευσταθεί. Ασφαλώς ο BOUCHEREAU, σε περίπτωση που, εν πάση περιπτώσει, κατέστη τοξικομανής μετά την έκδοση της πρώτης άδειας διαμονής του, δεν μπορούσε να απελαθεί για το λόγο αυτό. Αλλά το άρθρο 4 δεν απαγορεύει την απέλαση ενός τοξικομανούς για άλλους λόγους εκτός της τοξικομανίας του, εφόσον, βεβαίως, δεν πρόκειται, για κάποια άλλη ασθένεια ή αναπηρία. Αν υποτεθεί ότι ένα πρόσωπο είναι ταυτόχρονα μέλος της επιστημολογικής εκκλησίας και τοξικομανής. Το πρόσωπο αυτό θα μπορούσε σαφώς να απελαθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο λόγω της προσχωρήσεώς του στο κίνημα της επιστημολογίας, όχι όμως και λόγω της τοξικομανίας του. Η παράνομη κατοχή ναρκωτικών δεν είναι ούτε ασθένεια ούτε αναπηρία, έστω και αν, όπως και η τοξικομανία, έχει σχέση με τα ναρκωτικά. Έτσι, το άρθρο 4 δεν εφαρμόζεται επί της καταστάσεως αυτής και δεν την αποκλείει ως λόγο απελάσεως. Σε κράτος μέλος στο οποίο η κατοχή ναρκωτικών θεωρείται ως αξιόποινο αδίκημα ή άλλως ως πράξη κοινωνικώς επιβλαβής, οι διατάξεις της οδηγίας που πρέπει να εφαρμόζονται σχετικά είναι αυτές του άρθρου 3.

Απομένει να εξεταστεί το ζήτημα της απάντησης που πρέπει να δώσει το Δικαστήριο στο τρίτο ερώτημα του αγγλικού δικαστηρίου. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι θα ήταν αρκετό να αποφανθεί το Δικαστήριο ότι η έννοια της «δημόσιας τάξης» του άρθρου 48 της Συνθήκης δεν περιορίζεται στην απειλή προσβολής της δημόσιας ειρήνης, ORDER (τάξης) ή ασφαλείας. Αυτό πιθανόν να αρκούσε, αλλά νομίζω ότι θα ήταν ίσως πιο χρήσιμο αν το Δικαστήριο γινόταν κάπως σαφέστερο και πρόσθετε ότι η έννοια αυτή δεν πρέπει να ερμηνευτεί έτσι που να αποκλείει, ως πιθανό λόγο περιορισμού των χορηγηθέντων από το άρθρο αυτό στους εργαζόμενους δικαιωμάτων, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο επανειλημμένα βρέθηκε να κατέχει παρανόμως επιβλαβή ναρκωτικά.